

The cultural agreement of March 1942 as a key factor in the development of the Spanish-Romanian relations

Mihai Bogdan Dumitrescu*

* PhD Candidate, Valahia University of Târgoviște, Str. Lt. Stancu Ion, Nr. 34/36, Târgoviște, 130105, Romania.
E-mail: dumitrescubogdanmihai@yahoo.com.

Palabras Llave: España, Rumania, El Segundo Guerra Mundial, Convenio Cultural, Asociación Traiano, Francisco Franco y Ion Antonescu

Resumen: Firmado en el 5 de Marzo 1942 el convenio cultural ha representado un capítulo esencial en la evolución de las relaciones entre los dos estados. Situada en la periferia de los intereses económicos rumanos, España ha representado, más bien, un horizonte de la colaboración cultural, más que, un partnerio económico viable. La experiencia de la medio de siglo de relaciones diplomáticas rumanos-españoles, ha determinado en el contexto del Segundo Guerra Mundial para cooperar en unos zonas más poco valorificados en el pasado. Contra el fondo común de origen latino, ambos países se han encontrado en la escena política internacional.

The cultural agreement signed on March 5th, 1942 represented one of the main chapters in the history of relations between Spain and Romania during World War I. In the period between 1939 and 1942 a series of elements tied up the relations between these states. The collapse of the Spanish monarchy after the civil war (1936-1939) had imposed a right-wing government headed by General Francisco Franco. The contribution of the Romanians legionnaires, Ion Moța and Vasile Marin, in the Spanish civil war and their sacrifice on the battlefield has created a strong bridge between the extremist elements existent in these states. Even though the Spanish government inherited a profound extreme right political leaning, Franco was ready to follow a straight and honest line in his foreign policy.

In the critical context of the war approach, the diplomatic relations between Spain and Romania were resumed in the summer of 1939. This was prompted by the decision of Romania and its allies to recognize in the session of the Balkan Conference staged in Bucharest the Spanish regime of General Franco. The beginning of the Second World War found Spain and Romania following the same line of neutrality. In the shadow of pseudo peace, these states maintained between 1939-1941 economical relations, transforming the Black Sea into a horizon of economical intersection.

After the disaster suffered in the summer of 1940, Romania entered the war against the Soviet Union on June 22nd, 1941. From that time, the economical relations acknowledged an involution mainly because of the firm control over the seas exercised by the British fleet, by now an enemy of Romania. After the summer of 1941, the Allies locked the straits and determined Spain and Romania to find out other ways of communication. In this new situation, both countries have tried to maintain their relations by emphasizing the cultural idea in the process of cooperation.

The involvement of Romania in the war against the Soviet Union made a good impression on the Spanish society mainly because the Spanish people entertained a big

aversion against communism. If Romania joined in the battle against the Axis Powers, Spain tried to stay away from the German plans concerning southern Europe. Franco had a moral obligation toward Germany and Italy, but the British military fleet camped in the harbor of Gibraltar forced Spain to remain neutral. About the external situation of Spain, the Foreign Minister Serrano Suner declared, “*Spain is between the British hammer and the German anvil*” (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 26, 114).

Despite these differences between the position toward war of the two states, they started a process of cultural cooperation centered around the concept of Latinity. A cultural agreement between Spain and Romania was signed in Madrid between the Romanian Minister Nicolae Gr. Dumitrescu and the Spanish Foreign Minister, Serrano Suner, on March 5th, 1942 (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 3, 284). Mihai Antonescu believed that this agreement would bind the two countries and strengthen the place of Latinity in the world.

The agreement is divided in eighth chapters and contains the main lines that Spain and Romania needed to follow for reaching the assumed objectives (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 28, 249). In the first chapter of the cultural agreement, Romania and Spain engaged to support the cultural initiatives springing from their society trying to conceive the next steps of the cultural approaching (see the first appendix). The spheres of collaboration mentioned at the start contained, among others, literature, music, sciences, film, radio and theater.

The similarity between both societies paved the way toward a tight collaboration based on similar ideals and sustained by the common Latin origin. The main aspect of the cultural accord was the cooperation in the educational field, based on interactions between the largest universities from Romania and Spain. Beside the educational and intellectual cooperation, an important fact is relieved within the sixth chapter where the exchange in the literature area and books presentation, movies, photography is mentioned. Also in the frame of intellectual conferences had placed books presentations about Romanian history or great novels translated in the Spanish languages.

A definition of the significance of the cultural agreement signed between Romania and Spain belongs to Suner. The Spanish Foreign Minister affirmed that “*with the occasion of signing the Spanish Romanian cultural agreement, I fell the greatest satisfaction that our countries tied within the glorious imperial Age of Traian, offer their hands over the centuries, in their will to a common fight for new and great ideals*” (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 30, 337).

In addition, Spain and Romania agreed to share their culture and scientific knowledge, traditions, in the frames of conferences and cultural meetings. An important element that paved the way to the approach was the Romanian propaganda in Spain. The Romanian propaganda was based on the overemphasis of the great personalities of Marshal Ion Antonescu and General Francisco Franco. The Romanian victory in Odessa was represented with thrill from the Spanish press thus transforming Ion Antonescu into a hero. The admiration among Romanian people have increased so much that in the May 10th, 1942 at the Romanian national day Dumitrescu told to Mihai Antonescu that: “*The party carried in the honor of Romania left deep echoes for two weeks in the Spanish press.*” (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 28, 249). Also in the same year, the Romanian Legation in Madrid celebrated the birthday of marshal Antonescu, thus orchestrating an explosion of Spanish admiration for the Romanian ruler. The Spanish newspapers wrote about Antonescu, Romania and the Romanian participation at war. Thus, the diary A.B.C had devoted the first page to the image of Antonescu and the magazines *Mision* and *Fotos* have offered photos with the Romanian army on the battlefield (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 29, 146). *Correo de Andalucia* and *Fe*, two of the most important Spanish newspapers of the time, wrote: “*The European mission of the Romanian people*”, “*The anti-communist Romania*”, “*How the*

Romanian people appeared”, and others (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 28, 337).

At the diplomatic level, the Romanian cultural counselor Busuioceanu arrived to Madrid where he made a series of visits, creating the bases for the exchanges of students, professors and scientists between the main universities of Spain and Romania. In the same manner, the rector of the Bucharest University sustained three courses at the highest level at the Superior Council of Scientific Investigation of the Academy of Sciences of Madrid (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 28, 338). In the spirit of the good relations, Zûniga became member of the Romanian Academy of Sciences and the secretary Perpertuu, the member of the Spanish Academy of Farmacy, have appointed members his Romanian correspondents, Alexandru Ionescu Mathiu, Alexandru Mavrodin and Constantin N. Ionescu, professors at The Faculty of Farmacy from Bucharest (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 28, 259).

The seventh chapter of the cultural agreement was devoted to the Traian Association, the next essential accord signed between Spain and Romania. This new association will take the charges of the last agreement.

Invocation of the arguments based on the common Latin origin reflects the will of the both countries to a sincere relation. Thereby, the signing of the March 5th, treaty was an important success of the Romanian diplomacy.

On November 24th 1942 the Traian Association was created: “*After the authorization of the Superior Bureau of Police and in the presents of an official witness, we, the people gathered here on November 24th 1942 in the house of the Casa Valdes want to create the Traian Association for supporting the cultural relations between our countries. [...]*” (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 30, 341). The Traian Association gathered the intellectuals from Spain and Romania, the theaters, the Universities and schools in common actions. These activities were steps made forward in the relations between those two society (see the second appendix). The members of this association were important people of the Spanish and Romanian society, engaged in a common effort to maintain at the highest level the cultural relations between Spain and Romania. The mains fields of cooperation was literature, theatre and music but in competition with the Hungary propaganda, have appeared other domains like film and photography, etc.

The greatest personality who participated on this field of intellectual cooperation were the count Jordana, Ibanez Martin, Nicolae Gr. Dimitrescu, Teresa Ozores y Saavedra Enrique Valera, Ramirez de Saavedra, Carmen Icaza, Damaso Alonso and others (see the third appendix).

In the same line of cooperation, Busuioceanu was invited at University of Madrid to sustain a course about the origin and the Latinity of the Romanian people, which was a great success. In 1942 the Romanian language was introduced as a degree domain besides the other Latin languages. The founder of the Spanish Institute of Mediterranean Studies, Professor Oliveros, demanded to the Romanian part in exchange two students for summer classes.

The cultural agreement and the Traian Association made possible the deep connection between Spain and Romania in the years of the Second World War. In the shade of war, the two countries bound the extremities of the European continent increasing the significance of the Latinity.

Appendix 1

The original text of the cultural agreement of March 5th 1942, with the containing chapters:

- **Art. I** - *Înaltele părți contractante se vor strădui să așeze pe baze solide relațiunile lor culturale și, în consecință, vor sprijini în mod reciproc inițiativele pe care tind să asigure cea mai eficace colaborare culturală a lor.*

- **Art. II** - *Înaltele părți contractante vor intensifica, în acest scop, în măsura posibilului, schimburile culturale între conaționalii lor respectivi, pe terenul științific, precum și pe cel al literaturii, muzicii, picturii, cinematografeiei, radiodifuziunii, etc. etc.*

- **Art. III** - *Se va înlesni mai ales crearea de Lectorate sau Catedre de Limba și cultura spaniolă pe lângă Universitățile și Școlile superioare românești și Lectorate sau catedre de limba și cultura românească pe lângă Universitățile și Școlile Superioare Spaniole.*

- **Art. IV** - *Se va înlesni deopotrivă schimbul de conferențieri, profesori și studenți între Universitățile, Școlile Superioare și Centrele de cercetări științifice ale celor două țări.*

- **Art. V** - *Înaltele părți contractante vor asigura de asemenea prin mijloace centrelor competente ale administrațiilor lor respective, schimbul de publicații, reviste și cărți de caracter tehnic, literar și artistic, în forma, proporția și cantitatea ce se va fixa ulterior printr-un schimb de note.*

- **Art. VI** - *Fiecare din Înaltele părți contractante va sprijini traducerea de opere scrise în limba celeilalte Înalte părți, opere care au fost semnalate anume în acest scop, pentru importanta lor, sau pentru ca pot facilita mutuala înțelegere între supușii celor două țări.*

- **Art. VII** - *Autoritățile competente spaniole și române, vor adopta măsurile și vor da dispozițiunile necesare pentru dezvoltarea și aplicarea stipulațiilor care preced, și socotind că, o acțiune paralela pe care o poate desfășura inițiativa particulară, va fi un complement eficace al acestei acțiuni, vor permite cu plăcere, în armonie cu legislațiile lor interioare respective, constituirea și funcționarea la Madrid și București a cate unei Asociații „Traian” de colaborare Romano-spaniola.*

- **Art. VIII** - *Prezentul Acord a fost făcut în două exemplare, unul în românește și celălalt în spaniolă, și va intra în vigoare în ziua semnării lui. Fiecare din Înaltele părți contractante îl va putea denunța cu un preaviz de 12 luni. (A.M.A.E., Folder 71/1920-1944, Spain, Vol. 28, 249)*

Appendix 2

The original text of the statement of the Traian Association and its objectives:

Memoriu

Asociația Româno-Spaniolă „Traian” s-a constituit conform cu dispozițiile legale în vigoare. După Statute, scopul asociației este „de a desvolta legăturile de prietenie cu Spania, printr-o mai apropiată cunoaștere a acestei țări”.

Asociația înțelege să lucreze în cadrul acordului cultural româno-spaniol semnat la 5 martie, acord care are drept obiect încurajarea colaborării culturale dintre cele două țări, prin următoarele mijloace: schimburi culturale în domeniul științific, literar, artistic, muzical și cinematografic, schimburi de conferențieri, profesori, lectori și studenție, schimburi de publicații periodice și de cărți cu caracter tehnic, literar și artistic.

Întrucât art. 7 al acordului cultural româno-spaniol prevede în mod expres crearea

unei Asociații culturale denumite „Traian”, și întrucât deci Asociația noastră corespunde și unei obligații contractuale între cele două guverne, Asociația constituită de noi înțelege să-și dea întreg concursul pentru atingerea obiectelor acordului cultural, în limitele pe care le are inițiativa privată.

În acest scop, Asociația „Traian” își propune următorul program de realizări imediate:

Organizarea de conferințe și de cursuri libere asupra limbii și literaturii spaniole.

Patronarea de concerte de muzică spaniolă și de spectacole interesând Spania.

Invitarea în România a unui număr de conferențieri profesori sau personalități marcante din viața intelectuală a Spaniei.

Publicarea de lucrări cu caracter documentar asupra Spaniei.

Publicarea de traduceri românești din literatura spaniolă.

Publicarea unui Buletin anual al Asociației.

Organizarea de expoziții de artă sau documentare.

Îndrumarea studenților români spre studiile hispanice.

Păstrarea contactului cu Asociația Hispano-Română din Madrid, pentru a asigura o strânsă colaborare și o eventuală reciprocitate de tratare pentru interesele românești în Spania.

Schimburile de conferențieri, profesori sau studenție ca și pentru organizarea de expoziții, prezentarea de filme, etc., pe de o parte depind de acțiunea guvernului, de altă parte cer împrejurări normale și o pregătire care nu este posibilă azi.

Pentru moment, ar putea intra în activitatea Asociației următoarele manifestări:

a) *O oră consacrată Spaniei în programul românesc de Radiodifuziune. Credem că nu e bine ca această manifestare să aibă periodicitatea obligatorie a acestui fel de manifestări, fiind preferabil cel puțin pentru început ca ora să fie programată în mod special de fiecare dată, având și o pregătire calificativă superioară, pentru a câștiga interesul marelui public într-un domeniu de activitate încă nou. În această privință, guvernul ar putea da sprijinul său, înlesnind de la caz la caz întocmirea programelor.*

b) *Un buletin anual, care să expună activitatea Asociației și să permită inserarea a diferite conferințe sau lucrări cu interes spaniol.*

c) *Organizarea unui ciclu de conferințe despre arta și literatura spaniolă, cu începerea din toamna viitoare, ciclu în care și-ar da contribuția și 2-3 profesori sau personalități din lumea spaniolă, care ar fi invitați în acest scop de guvernul român.*

d) *Publicarea de scrieri cu caracter literar, atât clasic cât și moderne, precum și publicarea unui dicționar și a unei gramatici a limbii spaniole. Avem de observat în această privință că unele din aceste lucrări, prin posibilitatea lor de difuziune mai largă, pot găsi mai ușor sprijinul unei edituri, care să ia asupra ei executarea acestei părți din programul Asociației. Pentru altă categorie de lucrări (gramatică, dicționar și la început desigur și traduceri din clasicii spanioli). Asociația face apel la guvern, ca prin Ministerul Propagandei să sprijine cel puțin la început această inițiativă, fie printr-o subvenție regulată, fie prin obligațiunea de a suporta prețul de cost al acestor lucrări sau de a cumpăra un număr de exemplare, care ar urma să fie stabilit de comun acord cu editura.*

Întrucât e de la sine înțeles că punerea în acțiune a unui acord cultural între două state comportă anumite cheltuieli, și întrucât inițiativa guvernului nostru ar da loc pe baza principiului reciprocității unei inițiative identice din partea guvernului spaniol, date fiind actualele greutăți de transfer, credem că cea mai nimerită soluțiune pentru suportarea acestor cheltuieli ar fi ca, cel puțin pentru timpul cât se mențin actualele împrejurări

excepționale, guvernul român să ia asupra sa aceste cheltuieli necesitate de punerea în aplicare a acordului cultural, pentru tot ce privește difuzarea limbii, literaturii și în general a culturii spaniole în România, rămânând ca la rândul său guvernul spaniol să-și asume aceleași sarcini pentru tot ce privește aplicarea acordului în Spania.

Credem de asemenea că ar corespunde în întregime obiectului acordului cultural, ca încă de la început guvernul român, prin Ministerul Propagandei Naționale, să asigure Asociației „Traian” o subvențiune, care să permită publicarea primelor traduceri din clasicii spanioli, a unei gramatici și a unui dicționar hispano-român, și să facă primului ciclu de conferințe pe care îl va organiza.

Credem că dacă se asigură condițiile de activitate mai sus menționate, Asociația Româno-Spaniolă Traian va fi în măsură să desfășoare cea mai rodnică și mai folositoare dintre acțiuni pentru înfăptuirea acordului cultural dintre Spania și România și pentru apropierea cât mai strânsă dintre cele două națiuni, pe care geografia le-a îndepărtat, dar pe care le apropie afinitatea lor de rasă și comunitatea de sânge și de idealuri. (AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, Vol. 30, 342-344)

Appendix 3

The members of the Traian Association:

Comitetul de onoare:

General Conte Jordana, *ministru al afacerilor străine*

Ibanez Martin, *ministru al educației naționale*

Pilar Primo de Rivera, *delagată națională a secțiunii feminine a F.E.T. și J.O.N.S.*

Nicolae Gr. Dimitrescu, *ministrul României la Madrid*

Președinte:

Eloy Bullon, *marchiz de Selva Alegre, decanul facultății de Litere și Filozofie, fost Subsecretar de Stat al Educațiunei Naționale și Guvernator Civil al Madridului.*

Vice-Președinte:

Teresa Ozores y Saavedra, *marchiz de Casa Valdes*

Bibliotecar:

Enrique Valera y Ramirez de Saavedra, *marchiz de Aunon, directorul relațiunilor culturale cu străinătatea din ministerul afacerilor străine*

Secretar:

Joaquin de Entrembasaguas, *profesor universitar și membru al Consiliului Superior de Investigațiuni Științifice*

Vice-Secretar și Casier:

Marchizul de Casa Valdes

Membri:

Carmen Icaza, *scriitoare și secretară națională a Auxilului Social (Mare Cruce a Isabelei Catolica)*

Damaso Alonso, *scriitor, profesor de limbi romanice la Universitatea din Madrid și membru al Consiliului Superior de Investigațiuni Științifice*

Pedro Lain Entralgo, *directorul editurii de stat, consilier național*

Ernesto Gimenez Caballero, *scriitor, profesor, consilier național*

Francisco Morato y Perez del Pulgar, *marchiz de Santo Domingo*

Antonio Luna, *profesor universitar, directorul Radio-ului Național*

Julio Guillen, *membru al academiei și director al muzeului naval.*(AMAE, Folder 71/1920-1944, Spain, Vol. 30, 345)

BIBLIOGRAPHY

Primary sources:

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe ale României - The Archive of the Romanian Ministry of Foreign Affairs (AMAE):

- Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 3;
- Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 26;
- Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 28;
- Folder 71/1920-1944, Spain, vol.29;
- Folder 71/1920-1944, Spain, vol. 30.

